

вяних колядок і щедрівок «Що то за предиво», яка включала обробки видатних українських композиторів, а також власні обробки українських народних пісень Павла Тихоновича – «Ой чий то кінь стоїть», «Ой ходить сон», «Ой хто-хто Миколая любить», програма до 50-ліття української автокефальної православної церкви.

Громадсько-пропагандистська та музично-педагогічна діяльність Павла Тихоновича Лиманського були спрямовані на відродження музичної культури православ'я від канту та партесного співу, від релігійних колядок і щедрівок до хорових концертів. Усе його життя було присвячене мистецтву хорового співу, прагненню відродити, зберегти та примножити безцінні скарби української духовної музики. Він любив музику, всього себе віддаючи покликанню, сцені, глядачеві, учням.

Духовна музика заслуговує на довге життя як визначна сторінка в культурній скарбниці українського народу. На довге життя заслуговує музично-педагогічна та творча спадщина одного з талановитих синів Полтавщини – Павла Тихоновича Лиманського.

Список використаних джерел

1. Знавець хорової справи Гнатюк Л. А. // Піснями й танцями уславлена Полтава / За ред. П. Я. Михайлика, Л. А. Гнатюк. – вид. 2-е, випр. і доп. – Полтава: Видання Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, 2001. – С. 43 – 47.
2. Українська церковна музика як історична пам'ять народу і сьогодення Лиманський П. Т. // Релігійна традиція в духовному відродженні України : матеріали Всеукраїнської наукової конференції / . – Полтава : Вид-во «Полтава», 1992. – С. 68 – 69.
3. Лобач О. О. Хай пам'ять музикою стане / О. О. Лобач // Зоря Полтавщини. – 2002 р. – 6 червня. – 4 С.

Чорнощоків А. Є., Народний художник України, завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Саєнко Т. В., к.п.н., доцент
Мужикова І. М., к.п.н., доцент
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ВИПУСКОВОЇ КАФЕДРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі розвитку суспільства система освіти потребує нових підходів у підготовці фахівців з образотворчого мистецтва, що знайшло

своє відображення в законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти.

Особливої актуальності в цьому аспекті протягом останніх років набула проблема формування професіоналізму в культурно-освітньому просторі педагогічного університету.

Актуальність, теоретичне та практичне значення окресленої проблеми у системі вищої професійної освіти, недостатня її теоретична та методична розробленість, а також потреби сьогодення обумовили потребу дослідження.

У працях вітчизняних дослідників проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою приділяється належна увага, зокрема таким її аспектам, як: сучасна філософія освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Скотний, Н. Скотна, В. Огнев'юк); теоретико-методологічні засади університетської освіти (В. Безклубенко, В. Бітаєв, Г. Васянович, С. Гончаренко, В. Курило, М. Лукашевич, В. Лутай, О. Мещанінов, С. Сисоєва); загальнопедагогічні засади організації навчального процесу у вищій школі (А. Алексюк, М. Євтух, В. Кушнір); розробка сучасних педагогічних технологій та їх упровадження у процес професійної підготовки фахівців (В. Биков, Т. Коваль, П. Стефаненко, М. Чепіль).

Вивчення науково-педагогічних джерел засвідчує, що теоретико-практичні засади мистецької педагогіки досліджували С. Коновець, Н. Миропольська, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.

Питання творчого та художнього розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва стало предметом дисертаційних досліджень О. Кайдашовської, О. Музики, О. Піддубної, М. Стась, О. Стащук, А. Марченко, Ю. Мохіревої, І. Пастир, В. Щербини та ін.

Вплив середовища на розвиток творчого потенціалу особистості досліджували Ш. Амонашвілі, О. Анохін, Ю. Бродський, А. Гельмонт, В. Семенов, В. Сухомлинський; вплив культурного середовища – А. Трошева, Н. Романченко; освітнього – О. Воронін, С. Дерябо, В. Слободчиков, В. Левін; навколишнього середовища – В. Афанасьєв, Г. Тараскіна.

Глобалізація, інновації інформаційного суспільства, зміни культурної й освітньої парадигм, технологій зумовлюють необхідність дослідження питання впливу культурно-освітнього простору випускової кафедри на формування професіоналізму майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Уявлення про культурно-освітній простір педагогічного університету в руслі культурологічних концепцій простору є складним синтезом уявлень про різномірний, поліфункціональний об'єкт, що може розглядатися і як окрема одиниця, і як їх сукупність, і як результат взаємодії просторів, що з ним співіснують (простір особистості, простір міста, освітній простір) чи ним всотуються (простір педагогічної професії, простір науки, простір міфу, простір творчості) [1].

На думку багатьох, культурно-освітній простір педагогічного університету повинен бути основним чинником, що зумовлює таку якість, як професіоналізм майбутнього вчителя взагалі, що, своєю чергою, визначається низкою внутрішніх якостей, одночасно визначаючи їх. Тобто педагогічний професіоналізм, будучи похідним від культурно-освітнього простору університету, поступово розвивається за рахунок накопичення досвіду, залу-

чення у професійну діяльність інших дієвих чинників її укрупнення: людей, організацій, інституцій.

Загалом, існують різні підходи до визначення культурно-освітнього простору педагогічного університету. Але вони сходяться в точці визнання його як причини та наслідку символізації взаємодій суб'єктів, які відбуваються у певному фізично-інтелектуальному ландшафті, створюючи нову культурно-часову дійсність, що може мати різний характер (професійно-педагогічний, соціальний, культурний, науковий тощо).

Нам імпонує визначення культурно-освітнього простору педагогічного університету Є. Смолінської.

Культурно-освітній простір педагогічного університету – це особливий тип локального хронотопу, що виник внаслідок діяльності індивідуальних (викладачів, студентів, управлінців) і колективних (університету) суб'єктів з освоєння ціннісно зорієнтованої прикладної та символічно-знакової професійно-педагогічної дійсності, своєю чергою, зумовлює параметри як цієї дійсності, так і активності суб'єктів щодо її освоєння та організації [1, с. 394].

У структуру культурно-освітнього простору педагогічного університету входить колектив викладачів випускової кафедри. Саме його діяльність, за нашим переконанням, активно впливає на формування професіоналізму майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

На нашу думку, культурно-освітній простір кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка є тим середовищем, яке за словами В. Сухомлинського є запорукою багатства духовного життя, повноти інтересів, взаємного обміну духовними надбаннями між студентами та викладачами, формування їхнього професіоналізму [2, с. 11-16].

Професійна підготовка майбутніх учителів забезпечується викладачами кафедри образотворчого мистецтва, які ведуть плідну науково-дослідну та творчу роботу в різноманітних галузях мистецтва, беруть активну участь у вишівських, міжвузівських, міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, семінарах, виставках та конкурсах, мають зв'язки із зарубіжними вченими та митцями, публікують свої праці у наукових виданнях [3, с. 240-271].

Викладачі кафедри сприяють отриманню майбутніми вчителями та викладачами образотворчого мистецтва університетської освіти, яка, за К. Ясперсом, повинна виконати 4 завдання: «...Перше – дослідження, навчання й здобування певних професій, друге – освіта й виховання; третє – базоване на спілкуванні духовне життя, четверте – космос наук» [4, с. 113-114].

Завідувач випускової кафедри образотворчого мистецтва – Народний художник України, член Національної спілки художників України, член Національної спілки архітекторів України, лауреат Державної премії України в галузі архітектури за комплексну реконструкцію історичного центру міста Полтави 2000 р. Анатолій Євгенович Чернощоків.

Його наукова діяльність пов'язана із обґрунтуванням концепції та керівництвом реконструкцією Спасо-Преображенської церкви (Великі Сорочинці), Історико-опорного плану м. Лубни, церкви Різдва Богородиці (Василівка), Храму Святого Архистратига Божого Михаїла (Петрівка).

Нині у складі кафедри доценти: голова правління Полтавської облас-

ної організації Національної спілки художників України, заслужений діяч мистецтв України, кавалер орденів Святого Рівноапостольного князя Володимира та Святого Архистратига Божого Михаїла, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2010 р. Ю. Самойленко; відмінник освіти України доцент О. Тарасенко; кандидати педагогічних наук: Т. Батієвська, Т. Саєнко; заслужений майстер народної творчості України, кавалер ордена «За заслуги» III ступеня О. Бабенко; лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2011 р. Ю. Мохірева, лауреат премії імені Миколи Ярошенка 2012 р. І. Мужикова; старші викладачі: В. Бабенко, лауреат Полтавської щорічної премії імені В. Г. Короленка (2008 р.) та лауреат премії імені Миколи Ярошенка (2016 р.), О. Кушніренко, асистент О. Перепелиця, лаборант кафедри магістр образотворчого мистецтва, аспірант Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка А. Сухоребрій.

Класичний напрям підготовки майбутніх фахівців забезпечується нормативними дисциплінами «Рисунок», «Пластична анатомія» (В. Бабенко, Ю. Самойленко, А. Чернощоків), «Живопис» (О. Бабенко, О. Тарасенко), «Композиція» (О. Перепелиця), «Скульптура» (В. Бабенко). Вибіркову складову утворюють курси «Основи кольорознавства» (О. Тарасенко), «Основи перспективи» (В. Бабенко).

Частина навчального часу припадає на курси прикладного спрямування – «Художньо прикладна графіка» (Ю. Мохірева), «Комп'ютерний дизайн», «Вишивка» (Т. Батієвська), «Декоративно-прикладне мистецтво» (О. Кушніренко), «Розпис» (Ю. Мохірева), «Килимарство» (О. Бабенко).

Методичну підготовку майбутніх учителів до керування образотворчою діяльністю школярів забезпечують курси «Методика викладання образотворчої діяльності» та «Педагогічний малюнок» (І. Мужикова).

Наукові пошуки викладачів кафедри знайшли відображення в дисциплінах: «Комп'ютерний дизайн художньої продукції» (доц. Т. В. Батієвська), «Килимарство», «Художні технології роботи з текстильними матеріалами» (доц. О. О. Бабенко), «Традиційний український розпис», «Сучасне прикладне мистецтво» (доц. Ю. А. Мохірева), «Методика організації образотворчої діяльності у позашкільних закладах», «Теорія та методика викладання образотворчих дисциплін у вищій школі» (доц. І. М. Мужикова), «Лялькарство», «Традиції українського національного вбрання» (доц. Т. В. Саєнко), «Композиція станкового твору» (доц. О. К. Тарасенко).

Практична підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва здійснюється під час навчальних (пленер, педагогічна, методична) та виробничих педагогічних практик у загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладах міста та області

У творчому доробку викладачів кафедри – твори різних видів і жанрів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва: проекти реставрації храмів та художнього рішення громадських споруд, живопис, графіка, килимарство, кераміка, декоративний розпис, малярство на склі, лялькарство. Кращі з них неодноразово експонувалися на престижних міжнародних, всеукраїнських та регіональних виставках, стали окрасою залів у державних та культурних установах, зберігаються в музейних та приватних колекціях. У 2011 році у ПХМ (галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка відбулася «Ху-

дожня виставка творів викладачів кафедри образотворчого мистецтва», на якій експонувався 91 твір викладачів. Уперше для кафедри ця подія відбулася у великій виставковій залі галереї. Творча діяльність викладачів кафедри репрезентована у 90 публікаціях творів.

Отже, викладацька, наукова та художньо-творча діяльність викладачів кафедри образотворчого мистецтва є основою культурно-освітнього простору випускової кафедри, здійснюється на рівні вимог сучасної вищої освіти і дозволяє належним чином здійснювати підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Образотворче мистецтво)».

Список використаних джерел

1. Смолинська О. Є. Теоретико-методологічні засади організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України / О. Є. Смолинська // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки. - Дрогобич, 2015. - 599 с.
2. Сухомлинський В. О. Йти вперед! / Василь Олександрович Сухомлинський // Рідна школа. - 2002. - № 5 (868). - С. 11 - 16.
3. Кафедра образотворчого мистецтва / Т. В. Саєнко, А. Є. Чорнощоків, І.М. Мужикова // Факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка [Текст]: [монографія] / редкол. ред.) та ін.; Сулаєва Н. В., Гніздлова О. А., Манжелій Н. М. та ін.; ПНПУ імені В. Г. Короленка. - Полтава: АСМІ, 2018. - 307 с.: іл., портр. - С. 240-271.
4. Ідея Університету: антологія / Упоряд. : М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. - Львів : Літопис, 2002. - 304 с.

Юдіна Н. О., к. психол. н., доцент
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ЕМПАТІЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема емпатії є однією з провідних у сучасній психологічній науці. Дослідниками виділено підходи до феномену емпатії: здатність особистості переключатися з розуміння партнера на прояв власних почуттів, не втрачаючи позитивного ставлення до партнера (Ю. Б. Гіппенрейтер); суто емоційна характеристика особистості (Т. Ліпс); ідентифікація з партнером на когнітивному, афективному або поведінковому рівнях (С. Маркус); поєднання афективно-когнітивного та комунікативного елементів (К. Роджерс). Враховуючі зазначені підходи емпатію можна розглядати як особистісну властивість співчувати, співпереживати, поділяти сильні емоції та почуття іншої людини [5].

Особливими формами емпатії вважаються співпереживання (пережи-